

ISBN: 2636-7791

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Ex Oriente Lux...

JOURNAL OF STRATEGIC MANAGEMENT RESEARCH

Cilt / Volume : 3

Sayı / Issue : 2

Yıl / Year : 2020

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF STRATEGIC MANAGEMENT RESEARCH

Cilt / Volume: 3 Sayı / Issue: 2 Yıl / Year: 2020

Kurucu ve İmtiyaz Sahibi / Founder & Owner

Prof. Dr. Kubilay ÖZYER

Editörler / Editors

Prof. Dr. Kubilay ÖZYER

Dr. Öğr. Üyesi Musa Said DÖVEN

Sekreteryaya / Secretary

Dr. Öğr. Üyesi Ersin IRK

Yazışma Adresi / Mail Address

Prof. Dr. Kubilay ÖZYER

Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Taşlıçiftlik Yerleşkesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü

60150 TOKAT

Tel: +90 356 252 16 16 – 2363

Fax: +90 356 252 16 73

E-Posta / E-Mail: stratejidergisi@gmail.com

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

STRATEJİK YÖNETİM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
(SYAD)

JOURNAL OF STRATEGIC
MANAGEMENT RESEARCH
(JOSMR)

Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi (SYAD) yılda iki kez yayımlanan hakemli, bilimsel ve uluslararası bir dergidir. SYAD Index Copernicus, DRJI, Scientific Indexing Services, Rootindexing, ResearchBib, ASOS İndex dizinleri tarafından taranmaktadır. Stratejik yönetime ilişkin teorik ve görgül makalelere, yer verilen dergimizin temel amacı, bu alanlarda akademik bilginin üretimi ve paylaşımına katkı sağlamaktır. Dergimizde “Türkçe” ve “İngilizce” olmak üzere iki dilde makale yayımlanmaktadır. Dergiye yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, belirtilen yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Dergiye yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, daha önce yayımlanmamış ve yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler, yazarlara ait olup SYAD’ın görüşlerini yansıtmaz. SYAD’da yayımlanmış yazıların tüm yayın hakları saklı olup, dergimizin adı belirtilmeden hiçbir alıntı yapılamaz.

The Journal of Strategic Management Researches (JOSMR) is an academic, peer-reviewed, scientific and international journal which is being published biannually. JOSMR is cited by Index Copernicus, DRJI, Scientific Indexing Services, Rootindexing, ResearchBib, ASOS İndex JOSMR, with it’s articles essentially aims to contribute to academic development and sharing in the fields of Strategic Management. In JOSMR, Articles are being published both in Turkish and English Languages. Articles which will be sent to JOSMR for publishing, should be prepared according to guideline of JOSMR. Articles which will be sent to JOSMR for publishing, must be not published before or not sent to other journals. The views presented in the JOSMR represent opinions of the respective authors. The views presented do not necessarily reflect the opinion of the JOSMR. Copyrights for all articles published in JOSMR reserved. For quotation, JOSMR must be cited

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

İNDEKS BİLGİLERİ / INDEX INFORMATION

“Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi” aşağıda yer alan indekslerde taranmaktadır.

“Journal of Strategic Management Research” is cited in the indexes below.

ASOS
indeks

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bilim Kurulu Members of the Science Board

Prof. Dr. A. Asuman AKDOĞAN

Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet BARCA

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Recai COŞKUN

İzmir Bakırçay Üniversitesi

Prof. Dr. Bayram Zafer ERDOĞAN

Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet ERYIGİT

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Asep HERMAWAN

Trisakti Üniversitesi, Endonezya

Prof. Dr. Farzand Ali JAN

Iqra National University, Pakistan

Prof. Dr. Mahir NAKİP

Çankaya Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer TORLAK

İstanbul Ticaret Üniversitesi

Prof. Dr. Azmi YALÇIN

Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Mahmut HIZIROĞLU

İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Tahir AKGEMCİ

Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Adnan ÇELİK

Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Ali DANIŞMAN

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUS

Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Nurullah GENÇ

T.C. Merkez Bankası

Prof. Dr. Mesut İDRİZ

Sharjah Üniversitesi, BAE

Prof. Dr. Shah JEHAN

Iqra National Üniversitesi, Pakistan

Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Deniz TAŞCI

Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Husna Leila YUSRAN

Trisakti Üniversitesi, Endonezya

Doç. Dr. Umut KOÇ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bu Sayıda Katkıda Bulunan Hakemler Reviewers List of This Issue

Prof. Dr. Mustafa Fedai ÇAVUŞ
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

Doç. Dr. Ceren KARAVELİOĞLU
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Doç. Dr. Gürcan PAPTAYA
Süleyman Demirel Üniversitesi

Doç. Dr. Fikret SÖZBİLİR
Artvin Çoruh Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜL
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Koray GÜRPINAR
Afyon Kocatepe Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Burak ÖZDEMİR
Kastamonu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Duygu AYDIN ÜNAL
Akdeniz Üniversitesi

Dr. Alptekin DEVELİ
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Mahmut Sami İŞLEK
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Dr. Hamid Murad ÖZCAN
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

İçindekiler	Sayfa No.
Table of Contents	Page Num.
<i>ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES</i>	
Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevreleri İle Olan Güç İlişkileri Üzerine Bir Araştırma A Research On The Power Relationship Between Civil Society Organizations And Their Environment Onur DİRLİK, Barış İLERİYE.....	111-134
Is Turkey Missing The Train Of Project Management? Türkiye Proje Yönetim Trenini Kaçırıyor Mu? Ahmet ESEN, Nedim YILDIZ.....	135-158
Covid-19 Pandemisi Bağlamında Sağlık Hizmeti Sunan Örgütlerde Kriz Yönetimi Yaklaşımları: Kıyaslamalar Ve Bir Model Önerisi Crisis Management Approaches Of Health Service Organizations In The Context Of The Covid-19 Pandemic: Comparisons And A Model Proposal Müslüme AKYÜZ	159-178
Stratejik Yönetimin Temel Kavramlarına Pratikte Yüklenen Anlamların Tespiti Üzerine Bir Araştırma A Research On The Determination Of The Practical Meanings Attributed To The Basic Concepts Of Strategic Management Ali TAŞ, Oğuzhan ÖZTÜRK, Umut ORHAN, Sena AYAN.....	179-207
<i>DERLEME MAKALELER / REVIEW ARTICLES</i>	
Rekabetçi Atalet, İşlevsel Stratejiler Ve Geçici Rekabet Avantajı: Kavramsal Bir Değerlendirme Competitive Inertia, Functional Strategies And Temporary Competitive Advantage: A Conceptual Evaluation Mehmet KAHYA.....	208-234

Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi

Journal of Strategic Management Research

Cilt / Vol.: 3, Sayı / Is.: 2, Yıl / Year: 2020, Sayfa / Pages: 111-134

Geliş tarihi/Received: 09.03.2020 – Kabul tarihi/Accepted: 26.06.2020

Yayın tarihi/Published: 30.09.2020

Araştırma Makalesi/Research Article

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÇEVRELERİ İLE OLAN GÜÇ İLİŞKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğr. Üyesi Onur DİRLİK

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İşletme Bölümü, onur@ogu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7045-0774

Barış İLERİYE

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İşletme Bölümü, barisileriye@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4257-2328

ÖZET

Bu çalışmada sivil toplum kuruluşlarının çevreleri ile, spesifik olarak devlet ile, olan güç ilişkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye bağlamına özgü sivil toplum kuruluşlarının bir örgüt olarak çevreleri ile olan ilişkilerini inceleyen çalışmaların sınırlı olması, bu çalışmanın temel özgün değerini oluşturmaktadır. Çalışmanın temel kuramsal çatısını kaynak bağımlılığı kuramı oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan yöntem niteliksel yöntemdir. Bu kapsamda yapılan görüşmelerde, sivil toplum kuruluşlarının çevreleri ile olan ilişkilerinde sosyal bağlam, özerklik ve güç boyutları üzerinden bulgular edinilmiştir. Çalışmanın son kısmında bulgular tartışılmış ve ileriye yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşları, Kaynak Bağımlılığı Teorisi, Güç, Türkiye

A RESEARCH ON THE POWER RELATIONSHIP BETWEEN CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AND THEIR ENVIRONMENT

ABSTRACT

In this study, power relations with of civil society organizations with its environment, specifically with the state, are tried to be understood. Research about Turkey context-specific civil society organizations as an organization and their relationship with environment are limited, that is the basis of the original value of this work. In this study, resource dependence theory is used as the main theoretical framework. The method used in the study is a qualitative method. In the interviews held within this scope, findings were obtained on the social context, autonomy and power dimensions in the relations of civil society organizations with their environment. In the last part of the study, the findings were discussed and forward-looking suggestions were made.

Keywords: Civil Society Organizations, Resource Dependence Theory, Power, Turkey

GİRİŞ

Sivil toplum kavramı ilk defa, batı toplumundaki burjuvazinin gelişmesi ile önem kazanmıştır. Şehir hayatını düzenleyen Roma Hukuku'nda sivil kavramı, şehir hayatının beraberinde getirdiği yükümlülükleri ifade etmektedir. Ancak, sivil toplum 18. yüzyıldan sonra devletin dışında bir alan olarak görülmeye başlanmıştır (Bayhan, 2002).

Sivil toplumun temel içeriğini oluşturan esas unsurlar çoğulculuk, kamuya açıklık, kişiye özellik ve yasallık olarak sıralanabilir. Özerkliğin sağlanabilmesi için çoğulculuk, birbirlerine karşı sorumlulukların sağlanabilmesi için kamuya açıklık, birbirlerine karşı bireyselliğin sağlanabilmesi için kişiye özellik, tabi olunacak ortak çerçevelerin sağlanabilmesi için yasallık gereklidir (Sarıbay, 1995).

Modern çağdaki sivil toplumun temelleri ise 1960'lı yıllarda ortaya çıkan çevreciler ve feministler gibi sosyal gruplar tarafından atılmıştır. Bu gruplar özerklik, eşitlik ve farklılık kavramlarına vurgu yapmışlar ve sivil toplumun şekillenmesinde rol oynamışlardır. Farklılık kavramı heterojen sivil toplumların gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Çoğulculuk ve demokrasinin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Eşitlik kavramı din, dil, ırk ayrımı olmaksızın herkesin aynı imkân ve fırsatlara sahip olmasını savunmaktadır. Özerkleşme kavramı ise devlet ile sivil toplumu birbirinden ayırarak karşılıklı kontrol mekanizmalarının gelişmesini sağlamaktadır. Böylece güç dağılımı daha homojen olmaktadır (Çaha, 1996). Sivil toplum kavramının gelişimi ile birlikte bu toplumu temsil edecek sivil toplum kuruluşları da ortaya çıkmıştır.

Üçüncü sektör olarak da tanımlanan bu kuruluşlar; hükümet dışı kuruluşlar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar gibi sivil toplum alanında faaliyet gösteren kuruluşlardır. Bu kuruluşların amacı siyasal iktidarı ele geçirmek değil, sivil toplumu ilgilendiren kararlarda toplumu savunmaktır (Güneş ve Güneş, 2003). Bu kuruluşların temeli, Birinci

DİRLİK ve İLERİYE

Dünya Savaşının ardından harabeye dönen Avrupa'da kurulan yardımlaşma kuruluşlarına dayanmaktadır (Arslan, 2001).

Sivil toplum kuruluşlarının beş temel özelliği; gönüllülük esasına dayanmak ve kar amacı gütmemek, karar ve uygulamalarda katılımcı bir yaklaşım sergilemek, bürokratik olmayan esnek bir yapıya sahip olmak, kamu yönetiminin bir parçası olmamak ve gerektiğinde baskı kurabilmektir (Miller, 1994, 4). Sivil toplum kuruluşlarının temel işlevleri ise çoğulcu toplum yapısının oluşturulmasına katkıda bulunmak, bireyler ile devlet, özel sektör arasında tampon görevi görmek, bireylerin taleplerini kamuoyu oluşturarak dile getirmek şeklinde listelenebilir (Arslan, 2001). Ancak, Türkiye bağlamında oluşan sivil toplum kuruluşları batıdaki örneklerinden farklılıklar göstermektedir.

Türkiye'nin Osmanlı döneminden kalma güçlü devletçi geleneği, halkın yönetime katılması hususuna pratikte alışık değildir. Bu sebeple sivil toplum devlete göre zayıf kalmış veya bırakılmıştır (Durgun, 1997). Batı ülkelerinde sivil toplum kuruluşlarından (STK) beklenen şeyler sorunların çözümü için örgütlenmeleri, devletten bağımsız olmaları ve kuruluş amaçları doğrultusunda politikalar üretmeleridir. Türkiye gibi devletçi ülkelerde devletin dışında ve hatta karşısında olabilmek kolayca kabullenilebilecek bir durum değildir. Bu sebeple, batıda sivil toplumu ortaya çıkaran burjuva sınıfını Türkiye'de bizzat yaratmaya çalışan şey devlet olmuştur. Bu şekilde daha fazla kontrol altında olan bir sivil toplum oluşturulmak istenmiştir (Erdem ve Öztaş, 2015).

Bağımsız sivil toplum konusundaki en önemli gelişmeler ise 1980 sonrası dönemde yaşanmış ve bu dönemde pek çok sosyal grup devlet üzerinde yaptırım etkisi kazanmaya başlamıştır. Özellikle Avrupa Birliği müzakereleri sürecinde devletin STK'lara yaklaşımı yumuşamaya başlamış ve çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu gelişmelere rağmen Türkiye'deki STK'ların faaliyetleri hukuksal düzenlemeleri

SYAD

2020/2

yönlendirme ve yürütmeye talepleri sunma ile sınırlı kalmıştır. Bunun temel sebebi olarak STK'ların patronaj ve nepotizmden kendilerini soyutlayamamalarını söylemek mümkündür (Emini, 2015). Patronaj ve nepotizm problemleri toplumun halen bireyselleşememesi ve cemaatçi, aile merkezli yapıdan kurtulamaması ile ilişkilidir. Buna ek olarak yasaların halen STK'lar açısından kısıtlayıcı nitelikte olması devlet ve STK'lar arasındaki güç dengesizliğini sürdürmektedir.

STK'lar devletten ayrı kurumlar olmakla birlikte birbirleriyle ve devletle diyalektik bir ilişki içerisindeyler. Bu kurumlar bazı durumlarda çatışma ve gerginliklere sebep olabileceği gibi, devleti dengeleme ve denetleme görevini de üstlenebilmektedir. Bu sebeple STK'lar demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi için devletin karşısında durmak ve devleti dengelemek zorundadır. Her iki taraf da arabulucu olarak birbirine ihtiyaç duymaktadır. Bu ikili ilişkide özerklik kavramı, kamusal alan ve sivil toplumun birbirinden ayrı olarak var olması ve dengeli bir ilişki kurmaları için hayati öneme sahiptir (Yıldız, 2007). Küreselleşen dünyada güç kazanan neo-liberal ideoloji ile birlikte devletler birçok alandaki faaliyetlerini STK'lara ve özel sektöre devretmek zorunda kalmıştır. Gelişmiş ülkelerde eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi alanlarda etkisini arttıran STK'lar ile devletler karşılıklı olarak birbirlerini denetleyerek faaliyet devrinde sivil toplumun ve devletin çıkarlarını koruyabilmişlerdir (Avrupa Birliği, Devlet ve STK'lar 2001: 15-16).

Türkiye bağlamında STK'ların özerkliği ve devlet ile ilişkisi ise batı ülkelerinden farklı bir görüntü sergilemektedir. Daha önce de dile getirilen patronaj problemi, kültürel olarak bireyselleşememiş Türkiye toplumunda görülen bir problem olarak STK'larda da ortaya çıkmaktadır. Türkiye'deki STK'ların bir başka problemi olan finansman sıkıntısı ise devlet otoritesini eleştirme konusunda kısıtlayıcı bir faktör olmaktadır.

Devletin tarafını tutan sermayedarlar, STK'ların önemli bağışçıları olarak devletin elini güçlendirmek için bağışları kesme yoluna gidebilmektedir.

Devlet ve devlet bağlantılı kurumların, şirketlerin STK'lara sağladığı finansmanlar 1980 sonrasında dünya çapında ciddi artış göstermiştir. Bu finansmanlar STK'ları devlete yaklaştırmış ve özerkliklerini azaltmıştır. Özerk kalabilen STK'lar ise kurumsallaşan ortamın getirdiği eş biçimlilik baskılarına maruz kalmaya başlamışlardır. Devlet veya devlete yakın kurumlardan bağış alan STK'lar artık hesap verilebilirlik konusunda devlete bağımlı hale gelmeye başlamışlardır. Devletler bazı konularda STK'ları serbest bırakırken riskli gördükleri konularda müdahalede bulunmaktadır (Ali ve Gull, 2016). Türkiye bağlamında da benzer durumlar yaşanmaktadır. Artan devlet ve devlet destekli bağışlar diğer bağımsız bağışçıları kaçırmakta ve devlete olan bağımlılığı arttırmaktadır. Bu yöntemle gerçekten özerk kalabilen STK'lar ise yalnız bırakılmaya ve kurumsallaşan ortama uyuma zorlanmaktadır. Bunlara ek olarak halkın halen devletçilik anlayışını baskın şekilde benimsemesi, STK'ları toplumsal olaylarda yalnız bırakabilmektedir.

Yukarıdaki ifadeler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye bağlamında STK ve devlet ilişkisinin batı devletlerinden farklılaştığı görülmektedir. Bu sebeple bu konuda yurtdışında yapılmış çalışmaların Türkiye bağlamında benzerlerinin yapılması gerekmektedir. Devlet ile STK'lar arasındaki güç ilişkisi Türkiye bağlamında herhangi bir araştırmaya konu olmazken yurtdışında konu ile ilgili farklı çalışmalar yapılmıştır. STKlar ile devlet arasındaki güç ilişkilerini inceleyen yabancı çalışmaların bir bölümü kaynak bağımlılığı kuramını temel almış (Batley, 2011; Froelich, 1999; Khieng & Dahles, 2015; Mitchell, 2014; Oliver, 1991) ve güç ilişkisi kaynak bağımlılığı üzerinden incelenmiştir. Bu durumda yerli literatürde eksik kalan bu noktanın doldurulabilmesi önem taşımaktadır. Mevcut araştırmaların çoğu gelişmiş batı ülkelerinde gerçekleştirilmiş ve

SYAD***2020/2***

o ülkelerdeki dinamikler ortaya konmuştur. Bu konunun araştırıldığı gelişmekte olan ülkelerin bazıları Kamboçya, Pakistan, Bangladeş ve Hindistan'dır. Bu kapsamda çalışmanın amacı Türkiye'de faaliyet gösteren tekil bir sivil toplum kuruluşunu derinlemesine inceleyerek, sivil toplum kuruluşlarının çevresi ile olan ilişkilerindeki güç dinamikleri hakkında fikir sahibi olmaktır.

1. Sivil Toplum Kuruluşları ve Çevreleri

Batley'in (2011) Bangladeş, Hindistan ve Pakistan'da gerçekleştirdiği "Structures and Strategies in Relationships Between Non Government Service Providers and Governments" isimli araştırmasında devletler ile STK'lar arasındaki ilişki kaynak bağımlılığı çerçevesinde araştırılmıştır. Temel eğitim, temel sağlık ve sanitasyon alanlarında gerçekleştirilen devlet-STK programları ve devlet-STK ilişkilerini içeren vaka analizleri incelenerek durum analiz edilmiştir. Bu ilişkileri etkileyen yapılar ve STK'ların geliştirdiği stratejiler sunulmuştur. Politika ve finans üzerindeki devlet otoritesinin oluşturduğu yapının getirdiği kısıtlamaların devletin elini güçlendirdiği belirtilmiştir. Ardından STK'ların fon kaynakları ve finansal bağımlılıkları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Farklı STK'ların yapısal ve finansal bağımlılık düzeyleri belirlenmiştir. Sonuç olarak STK'ların kaynak bağımlılığını yönetebilmek adına geliştirdiği 3 temel strateji bulunmuştur. Bunlar, kaynak bağımlılığından kaçınmak, kaynak bağımlılığı çevresini şekillendirmek ve kaynak çevresine adapte olmaktır. Yapısal olarak devlete daha bağımlı olan STK'ların devletin şartlarına daha kolay adapte olduğu görülmüştür.

Froelich'in (1999) gerçekleştirdiği "Diversification of revenue strategies: Evolving resource dependence in nonprofit organizations" isimli araştırmada geniş kapsamlı bir kaynak bağımlılığı literatür taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda her bir stratejinin gelir volatilitesi, hedef sapması, süreç ve yapı etkilerini karşılaştıran özet profiller çıkarılmıştır.

DİRLİK ve İLERİYE

Değişen ve gelişen kaynak bağımlılığı anlayışının sonucu olarak bireysel katkılar, devlet fonlaması ve ticari aktivitelerin her birine duyulan güvenin zaman içerisinde değiştiği belirtilmektedir. Kaynak bağımlılığı ile mücadele etmek için uygulanan gelir stratejilerini çeşitlendirme anlayışının avantaj ve dezavantajları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun için gelir stratejisi profilleri ortaya konmuştur. Gelir dalgalanması bireysel katkılarda yüksek iken, devlet fonlamasında düşük, ticari aktivitede orta düzeydedir. Hedefe sapması etkileri bireysel katkılarda güçlü iken, devlet fonlamasında orta düzeyde güçlü, ticari aktivitede ise zayıftır. Bu tip etkileşim etkilerinin performans, meşruiyet, kamu politikaları üzerindeki etkileri ise cevaplanamayan sorular olarak kalmıştır.

Khieng ve Dahles'in (2015) Kamboçya'da gerçekleştirdiği "Resource dependence and effects of funding diversification strategies among NGOs in Cambodia" isimli araştırmada Kamboçyalı STK'ların dış kaynaklara olan bağımlılıklarını azaltmak için uyguladığı stratejilerin sürdürülebilirliğe olan etkileri incelenmektedir. Araştırmada kaynak bağımlılığı kuramı ve bu kuramın üç temel varsayımı temel alınmıştır.

Kaynak bağımlılığı kuramındaki üç ana varsayım:

- Sosyal bağlam önemlidir.
- Örgütler özerkliklerini ve hedeflerini sürdürebilmek için stratejiler geliştirirler
- Güç kavramı, örgütlerin neden belirli şekillerde davrandığı ve hareket ettiğini anlamlandırmak için önemlidir.

Ardından Mitchell'in (2012) sunmuş olduğu adaptasyon, kaçınma ve biçimlendirme stratejilerini içeren yapı iskeleti temel alınarak Kamboçya bağlamındaki sonuçlar elde edilmiştir. Nitel ve nicel yöntemi bir arada kullanan bu araştırmada mülakatlara ek olarak danışma çalışmaları ve

SYAD
2020/2

anketler kullanılmıştır. Sonuçlara göre, STK'ların dış yardımlara olan bağımlılığının karışık etkileri olmuştur. Bunlar; fonlamanın tahmin edilemezliği, amaç sapması, azalan örgütsel özerklik ve tepeden aşağı hesap verebilirliktir. Bunların arasından ticari aktivite finansmanının daha tahmin edilebilir, aşağıdan tepeye hesap verebilirliği arttıran ve özerkliği güçlendiren bir yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak amaç sapması konusunda olumsuz etkileri de görülmüştür.

Mitchell'in (2014) ABD'de gerçekleştirdiği "Strategic responses to resource dependence among transnational NGOs registered in the United States" isimli araştırmada uluslararası STK'ların ABD'deki kaynak bağımlılığına karşı geliştirdiği stratejik cevaplar incelenmektedir. STK'ların finansal destek için dış çevreye güvenmesinin sonucu olarak kaynak bağımlılığı ve dışsal kontrol gibi problemlerin ortaya çıktığı belirtilmektedir. Uluslararası STK'ların kaynak bağımlılığına karşı geliştirdiği stratejiler, bu stratejilerin nasıl ortaya çıktığı ve örgütsel özerkliğin hangi koşullarda korunduğu konuları araştırılmıştır. Uluslararası STK'ların geliştirdiği stratejik cevaplar; işbirliği yapma, alt sözleşme, direnme, farklılaşma, ticarileşme, finansman özgürlüğü, geostratejik arbitraj, uzmanlaşma, seçicilik, bağışçı eğitimi ve taviz verme olarak sıralanmıştır. Bu stratejik repertuarın unsurları STK'lara dışsal kontrol konularında direnç gücü sağlarken; bağışçıların tercihlerini etkilemek ve değiştirmek açısından da önemli etkiye sahiptir. Araştırma yapılırken nitel bir yöntem kullanılmış ve STK'ların tepe yöneticileri ile birebir mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Kaynak bağımlılığını azaltan sebeplerin bazıları çeşitlendirilmiş finansman tabanı, yüksek bireysel finansman oranı, kurumsal güven ve görünürlük, gelir finansmanı olan misyon temelli programların varlığı ve pazarlanabilir servislerin varlığıdır. Bu durumların tam tersi durumlar ise kaynak bağımlılığını arttırabilmektedir.

Oliver'in (1991) ABD'de gerçekleştirdiği "Strategic responses to institutional processes" isimli araştırmada kurumsal süreçlere verilen stratejik yanıtlar kurumsal perspektif ve kaynak bağımlılığı perspektifinden bakılarak tahmin edilmeye çalışılmıştır. Makalede beş ana stratejik yanıtın oluşan bir tipoloji sunulmuş, her bir stratejide kullanılan taktikler sıralanmıştır. Bu stratejiler sırasıyla boyun eğme, taviz verme, kaçınma, karşı gelme ve manipüle etme olarak tanımlanmıştır. Ardından her bir stratejinin ortaya çıkmasında rolü olabilecek on kurumsal faktör hipotez haline getirilmiştir. Bu on faktörün beş ana strateji üzerindeki olası etki düzeyleri üzerine hipotezler kurulmuştur.

2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevreleri Arasındaki Güç İlişkilerinin İncelenmesi

Bu araştırmada, Eskişehir'de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşunun, çevresi ve spesifik olarak merkez (devlet) ile arasındaki ilişki incelenecektir. Bu ilişki incelenirken kaynak bağımlılığı kuramının ana varsayımları temel alınacak olup, güç ilişkisi konusuna odaklanılacaktır.

SYAD
2020/2

2.1. Araştırma Probleminin Yapılandırılması

Araştırma problemi yapılandırılırken ilk önce araştırmanın hangi amaçla yapılacağına karar verilmiştir. Mevcut literatürdeki eksiklikler ve Eskişehir'de kurulması planlanan termik santral konusunda devlet ile STK'ların karşı karşıya gelmesi amacın belirlenmesine katkıda bulunmuştur. Ardından, belirlenen problemin araştırılmasının literatür açısından önemi ortaya konmuştur. Amacı ve önemi belirlenen araştırmanın kapsamı ise hangi durumlarda kullanılabilirliği ve literatüre hangi alanda katkı sunabileceğini göstermektedir. Son olarak, araştırmanın özgün yönleri ve literatüre katkısı ise literatürdeki hangi eksik parçayı tamamlayacağını, bilimsel katkısını içermektedir. Mevcut

literatürde, gelişmiş ülkelerdeki koşullara göre elde edilen sonuçlar bulunmakta olup, Türkiye özelinde neler olup bittiğini açıklayan araştırmalar sınırlıdır. Bu çalışmada Türkiye bağlamının STK'lara nasıl bir çevre sunduğu kısmi olarak açıklanmaya çalışılacaktır. Araştırma Eskişehir il merkezinde yapılacak olup, yerel STK'lar ve ulusal STK'ların Eskişehir şubelerinin yöneticilerinden toplanan veriler ile gerçekleştirilecektir. Dolayısıyla, sadece bölgedeki güç dinamikleri incelenecektir.

2.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın iki ana amacı aşağıda sıralanmıştır:

- İlk amaç, Eskişehir'deki STK'ların çevre ile ilişkilerini güç odaklı bir yaklaşımla ortaya koymaktır.
- İkinci amaç ise literatürdeki bulgular ile Türkiye bağlamını kıyaslayarak aradaki farklılıkları ortaya koymaktır.

Mevcut literatürde, devlet ve STK'lar arasındaki güç dinamiklerini Türkiye bağlamında inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırma literatürdeki bu boşluğu kısmen dolduracaktır. Bu boşluğun tamamen doldurulabilmesi için Türkiye çapında bir araştırma yapılması gerekmektedir.

3. Yöntem

Araştırmanın yöntemi belirlenirken öncelikle elde edilmesi gereken verinin derinliği göz önünde bulundurulmuştur. Bu sebeple, araştırmada yöntem olarak nitel bir yaklaşım tercih edilmiş olup, ilgili STK'ların yöneticileri ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni Eskişehir'de faaliyet gösteren yerel STK'lar ve ulusal STK'ların Eskişehir şubeleridir. Tüm STK'lara ulaşılması mümkün olmadığından örnekleme yapmak zorunlu hale gelmiştir. Araştırmanın örnekleme

termik santral bildirisine imza atan STK'lardır. Bu STK'lar arasından görüşmeyi kabul edenlerin yöneticileri ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

3.1. Veri Oluşturma Aracı

Mevcut literatür incelendiğinde STK'lardan bu konuda doyurucu bilgi edinmenin en makul yolunun yarı yapılandırılmış mülakat ile veri toplamak olduğu görülmüştür. Yapılan literatür taramasında elde edilen bilgiler ışığında, görüşmelerin tematik çerçevesini belirten yarı yapılandırılmış bir mülakat formu oluşturulmuştur. Beş temel sorudan oluşan bu form; kaynak bağımlılığını sorgulamak için ekonomik sürdürülebilirlik, güç ilişkilerini sorgulamak için devletin müdahale alanlarına karşı gösterilen STK reaksiyonlarını sorgulamaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda altıncı bir soru olarak devlet ile STK'lar arasındaki ilişkilerin yıllar içerisindeki değişimi de tamamlayıcılık açısından eklenmiştir. Mülakat formu EK-1'de bulunmaktadır.

SYAD

2020/2

3.2. Verilerin Oluşturulması ve Analizi

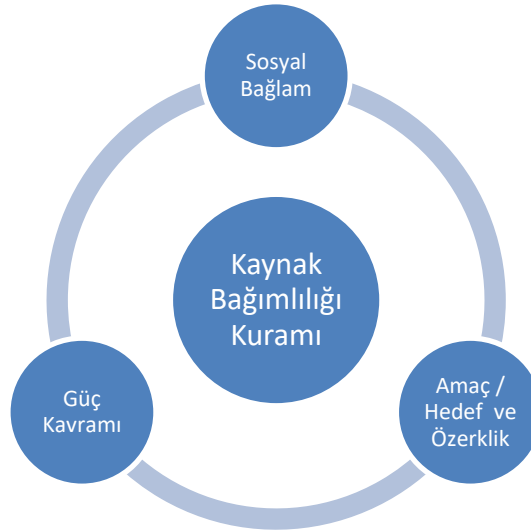
Veriler STK'lardan alınan izinler çerçevesinde yöneticiler ile yapılan mülakatlar aracılığıyla elde edilmiştir. Mülakatlar 2018 Mart - Mayıs aylarında gerçekleştirilmiştir. Yapılan tüm mülakatların ses kaydı izin dâhilinde alınmış ve transkripsiyonları çıkarılmıştır. Veri analizi ise Davis ve Cobb'un (2010) sunmuş olduğu kaynak bağımlılığı kuramının üç ana varsayımı üzerine kurgulanmıştır. Sosyal bağlam; amaç, hedef ve özerklik; güç kavramı üçlemesi üzerine inşa edilen analiz temelde bir tematik analiz olarak tanımlanabilir. Sırasıyla:

- Verileri organize etme.
- Kategoriler veya temalar oluşturma,
- Verileri kodlama,
- Ortaya çıkan yapıyı test etme,
- Kategorilere uymayan veri için yeni kategoriler yaratma veya veriyi elemine etme,
- Veri analizini yazma, adımları izlenmiştir.

4. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat formu hazırlanırken kaynak bağımlılığı kuramının üç ana varsayımına dayandırılmış bir yapı iskeleti kullanılmıştır. Birinci soru kurumu tanıma amaçlı sorulmuştur. İkinci soru sosyal bağlam ve özerklik konularını ele alırken üçüncü soruda ekonomik sürdürülebilirlik başlığı altında özerklik konusu araştırılmaktadır. Sonradan eklenen dördüncü soru ise sosyal bağlamın yıllar içerisindeki değişimini anlamak amacıyla eklenmiştir. Beşinci ve altıncı sorularda ise devlet-STK arasındaki güç ilişkisi araştırılmaktadır. Veriler kodlanmadan önce kategoriler (temalar) oluşturulmuş, ardından yapılan kodlama sonucu bu kategorilerin uygun olduğu görülmüştür. Kategorilerin dışında kalan kodlar anlamlı gruplar oluşturmadığından dolayı elemine edilmiştir. Son olarak, elde edilen veriler yorumlanarak Türkiye bağlamında neler olduğu aktarılmıştır.

Şekil 1: Kaynak bağımlılığı kuramının üç ana varsayımına dayandırılmış bir yapı iskeleti

DİRLİK ve İLERİYE**Tablo 1. Veri Analizi Kodlamaları**

Kategori	Kod	Kod özellikleri	Katılımcıların sözlerinden örnekler
Sosyal bağlam	Temsil etme	Halkın belirli bir kesiminin sesi olma. Onları savunma ve onların desteğini alma.	*Toplumsal destek konusunda dediğimiz gibi her kesimden insanı kucaklamaya çalışıyoruz. *Sol tandanslı bir kitle tabanımız vardır.
	Meşruiyet	Halkın tümü veya belirli bir kesiminin onayını alma, kabul görme.	*Kamu yararına çalışan bir vakıfız. *O saygınlığımızı yitirmemeye çalışıyoruz. *Kaynak elde edebilmeniz için kurumsal güvenilirliğinizin yüksek düzeyde olması lazım.
	Devlet ile iletişim	Devlet ile STK'lar arasında resmi kurulan temaslar.	*Kamu kurumlarıyla istediğimiz iletişimi kuramıyoruz. *Maalesef kamu kurumlarıyla bu iletişim sağlanamıyor. *Vali beye bilgi vermeye gittiğimizde... *Gün geçtikçe daha fazla bir kopuş haline geliyor. *İletişim sağlayamadığımız için aslında o baskı bu sefer doğrudan hale geliyor.
	Yasal haklar	STK'ların eylemlerinin çerçevesini oluşturan anayasal haklar.	*Anayasadan doğan hak ve özgürlükleri kullanmak istediğimiz zaman kamu yönetimiyle sıkıntılarımız oluyor. *Kamu yönetiminin kurallarına uymaya çalışıyoruz. *Hangi demokratik haklarımızı kullanacağımız da bizimle ilişkili olan bir durum.
Özerklik	Özerklik	STK'ların kurumsal bağımsızlıkları.	*Herhangi bir telkin olması söz konusu değil. *Özerkliğe dair bir kuşkudan söz edemeyiz. *Biz devlet yardımı almadığımız için özerkiz. *Destekçilerimizin özerkliğimize hiçbir etkisi yok. *Üyelerimiz özerkliğimizin garantisi olarak değerlendirilebilir.
	Kaynak bağımlılığı	STK'ların finansal kaynaklarının dış çevreden sağlanma durumu.	*Vakıflar bağışlarla ayakta duran kurumlardır. *Büyük kurum ve kuruluşlar desteklerini yaptılar. *Devlet finansmanı yok. *Tamamıyla bireysel bağışçı katkıları. *İstediğimiz ölçüde hedeflerimize ulaşamıyoruz tabi kaynaklara bağlı olarak. *Parasal desteği de dediğim gibi üye aidatlarından sağlıyoruz.

SYAD
2020/2

Tablo 1. Veri Analizi Kodlamaları (Devamı)

Kategori	Kod	Kod özellikleri	Katılımcıların sözlerinden örnekler
Özerklik	Denge denetleme	Devlet ve STK'ların birbirini karşılıklı olarak denetlemesi ve kısıtlaması.	*Savunuculuk görevini kullanarak bunlarla ilgili mücadele veriyor. *Kitlesel eylemler yapıyoruz. Düşüncelerimizi açıklıyoruz. *Kamuoyu oluşması için çok çaba harcadık. *Kamu yönetimiyle işbirliği yapmak ya da çatışmak zorunda kalıyoruz. *Birincil olarak uğraştığımız şey devletin kendisi aslında.
	Gelir stabilitesi	STK'ların gelir kaynaklarının ve miktarının zaman içerisindeki değişimi ve tutarlılığı.	*Bizim istikrarlı bir akışımız var. *Gelir dalgalanmaları yok çok fazla değil. *Üç aşağı beş yukarı belli bir çizgide ilerliyoruz.
	Yapı ve süreç değişimi	STK'ların kurumsal yapı ve süreçlerinde zaman içerisinde yaşanan değişimler.	*İster istemez değiştirmek durumunda kalıyoruz. *Etkinliklerimizi yapamaz duruma geldik. *Yoo en başından beri xxx'ler açık.
	Hedef kayması	STK'larının kuruluş amaçlarından ve hedeflerinden zaman içerisinde uzaklaşması.	*Şu ana kadar bir sıkıntı yaşamadık. Yani işlerimizi hallettik şu ana kadar. *Yok, ama ikamesini bulmaya çalışıyoruz genelde.
Güç kavramı	Devlet gücü	Devletin elindeki erkleri kullanarak kurumlar üzerinde oluşturduğu etki.	*İktidar erki sivil toplum üzerinde çok etkili yani *Devlet bu kadar güç arzusu içerisinde bulunmasaydı... *Devlet erkinin sahip olduğu gücü kısıtlandırmayla ilişkili... *Devletin nüfuz ettiği alan arttıkça...
	Devlet denetimi	Devletin müfettişler aracılığı ile kurumların yasalara uygunluğunu denetlemesi.	*İşte mali hesaplar inceleniyordur. *Maliye bakanlığı tarafından denetimden geçiriyorlardı tabi ki. *Kamu yönetimi bizim yaptığımız çalışmalarla ilgili bilgi sahibi olmak istiyor. *Derneğin genel merkezinde işleri bakanlığının müfettişleri var.
	Devlet baskısı	Devletin çeşitli doğrudan ve dolaylı yöntemler ile kurumlar üzerinde kurduğu baskı.	*Yok baskı olmaz. Baskı ya da müdahaleye rastlamadım. *Olağanüstü hal ve başka dolaylı ya da dolaysız baskı yöntemlerine karşı... *Baskılar olmuştur, olmaktadır. *Birtakım mali şeyler baskılar oldu. Ülkedeki baskı koşulları arttıkça...

DİRLİK ve İLERİYE**Tablo 1.** Veri Analizi Kodlamaları (Devamı)

Kategori	Kod	Kod özellikleri	Katılımcıların sözlerinden örnekler
Güç kavramı	Devlet müdahalesi	Devletin doğrudan veya dolaylı yoldan hoşuna gitmediği kurumların işleyişine müdahil olması.	*Mali sıkıntılar yaratıyorlar. Yani ceza veriyorlar.
	Hareket alanı kısıtlama	Kurumların faaliyet alanlarının kısıtlanarak etkinliğinin azaltılması.	*Yapacağımız etkinlikleri yapamıyorsunuz. *Her türlü etkinlik yasak. *İzin verilmediği zaman yapacak hiçbir şey yok. *Milli eğitim izin vermiyor. *Duyuru yapma imkânımız yok. *Kamu kurumlarıyla bağlantı kurmamızın önü kesiliyor. *Hareketlerimizin kısıtlanması, sınırlandırılması...
	Direnç gücü	STK'ların devlet denetimine, baskısına ve müdahalesine karşı gösterdiği direnç.	*Yani bu direncin en büyük kaynağı yine insan faktörü. *İnsanların dirençleri en büyük güç aslında. *İnanmış bir kitle... bu baskılardan hiçbir zaman etkilenmez. *Direnç şu; inançlarımız. *Direnç kuvvetimizin en güçlü kaynağı ideolojimiz. *İlkeleri benimsemiş olan insanlar.
	Dayanışma	STK'ların kendilerine benzer STK'lar ile yaptığı güç birliği. Ortak eylemlilik.	*Demokratik platformlar ve sivil inisiyatifler diyebiliriz. Güç birliği yapmaya çalışıyoruz. *Bir araya gelip ortak tepki verelim diye sinerjik birliktelikler yaratmaya çalışıyoruz. *Ortak davrandığımız kuruluşlar çok olmuştur... Bizi arayıp destekleyen çok insan var tabi. *... dost kurumları da çağırarak... * Yalnız kaldığımız zaman dilimleri çok olmasa bile zaman zaman olabiliyor. *... ortak hareket etme eğilimlerini geliştirmeye çalışıyorlar.

SYAD**2020/2****4.1. Yorumlar****4.1.1. Sosyal Bağlam:**

İlk kategori olan sosyal bağlam, STK'ların Türkiye'de nasıl bir ortamda bulunduğu, ne gibi kaygıların olduğu, devlet-STK ilişkilerinin nasıl yürüdüğü, yasal haklar gibi konuları ele almaktadır.

Mülakatlardan elde edilen sonuçlara göre her STK, temsil ettiği toplumsal kesimin sesi olmaya, onların haklarını savunmaya ve desteğini almaya çalışmaktadır. Temsil ettiği kesim tarafından destek görebilmek, STK'ların var olabilmek için ihtiyaç duyduğu meşruiyet kaynağıdır. Bu destek STK'ların meşru bir zeminde bulunmasını gerektirmektedir. Meşru görünme, halkın tümü veya belirli bir kesiminin onayını alma veya kabul görme açısından önem taşımaktadır. Görüşülen tüm STK'larda benzer meşruiyet kaygıları görülmüştür. Merak edilen bir diğer nokta olan devlet-STK arasındaki iletişim konusu ise beklenmedik şekilde pasif konumda kalmaktadır. Görüşülen STK'ların tamamı kamu kurumlarıyla iletişim kurmakta güçlük çektiklerinden yakınmaktadır. Burada devletin STK'ları görmezden gelerek pasifize etmeye çalıştığı söylenebilir. İletişim eksikliği, STK'ların etkinliğini azaltarak onları kamuoyu oluşturmada etkisizleştirmektedir. Anayasal hak ve özgürlükler ise STK'ların meşru kalabilmek için özenle uymaya çalıştığı sınırlar olarak görülmektedir.

4.1.2. Özerklik:

İkinci kategori olan özerklik, STK'ların farklı koşullarda kurumsal bağımsızlıklarını nasıl korudukları, finansal bağımlılık, denge denetleme mekanizmaları, gelir stabilitesi, yapı ve süreç değişimi, değişen hedefler gibi konuları içermektedir.

Elde edilen verilere göre muhalif yapıdaki STK'ların özerkliklerini yıpratıyor, bozacak bir duruma rastlanmamıştır. Bu STK'lar devlet yardımı almadıkları için merkezi olarak iç süreçlerine karışılmamaktadır. Ayrıca bu STK'ların destekçilerinin de özerkliği zayıflatıcı etkisi görülmemektedir. Bazı kurumlarda bu durumun tam tersi olarak üyeler özerkliğin teminatı olarak görülmektedir.

DİRLİK ve İLERİYE

Görüşülen STK'ların kaynak bağımlılığı genel olarak bireysel bağışlara dayanmaktadır. Bu STK'lar devlet finansmanı almamaktadır. Bunlara ek olarak gerçekleştirilen etkinlikler büyük kurum ve kuruluşların sponsorlukları ile yapılmaktadır. Bu tip sponsorlukların devlet zoruyla engellenmesi durumuna rastlanmamıştır. Ancak, kısıtlı kaynaklar sebebiyle muhalif STK'ların hedeflerini gerçekleştirilmede zorluk yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Devletin mali konularda bağışçılara doğrudan bir müdahalesi görülmektedir ancak devlet mali yardım da sağlamamaktadır. Devletin duruşu nötr konumdadır.

STK'ların temel amaçlarından biri de devleti denetleme görevidir. Devlet-STK arasındaki denge denetleme mekanizması gelişmiş ülkelerde etkili bir biçimde çalışmaktadır. Görüşülen STK'ların da denge-denetleme adına güçleri yettiğinde faaliyet gösterdikleri görülmüştür. Çeşitli eylemler yaparak, kamuoyu oluşturarak, kimi zaman işbirliği yaparak kimi zaman karşı gelerek bu görevlerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Gelir stabilitesinin kurumların özerklikleri üzerindeki etkisi literatürde vurgulanana bir başka noktadır. Stabil olmayan gelir akışı, kurumlar üzerinde baskı aracı olarak kullanılabilen ve özerkliklerini zayıflatabilmektedir. Yapılan görüşmeler sonucunda muhalif STK'ların Türkiye'de gelir akışlarının oldukça homojen olduğu görülmüştür. Dolayısıyla gelir kaynakları üzerinden özerklikleri zayıflatılmaya çalışılmamaktadır.

Gelir stabilitesinin aksine muhalif STK'ların bir kısmının yapı ve süreçlerini değiştirmek zorunda kaldığı görülmüştür. Bunun nedenleri devletin yaptığı yasal değişiklikler, kısıtlı kaynak havuzu gibi sebepler olarak gösterilebilir. Yapı ve süreç değişiminin aksine bu STK'ların hedeflerinde herhangi bir sapma yaşamadıkları, inançları doğrultusunda kararlı bir şekilde hareket ettikleri görülmüştür. İmkânsızlıklar

SYAD
2020/2

doğrultusunda hedefler değişmemekle birlikte yapılan işlerin boyutu değişebilmektedir.

4.1.3. Güç Kavramı:

Üçüncü ve en önemli kategori olan güç kavramı, bu araştırmanın temel odağı konumundadır. Güç kavramı devlet-STK arasındaki karşılıklı ilişkiyi açıklamak adına önem taşımaktadır. Bu kavram temel olarak devlet gücü, denetimi, baskısı, müdahalesi ve STK'ların hareket alanının kısıtlanması gibi devlet odaklı tarafın yanında STK'ların buna karşı koymak adına sahip oldukları direnç güçleri ve aralarındaki dayanışma konularını da incelemektedir.

STK'ların bakış açısından devletin gücü her şeyin üstünde görülmektedir. Bu gücün sivil toplum üzerindeki etkisi de STK'ları kimi zaman etkisiz konuma getirmektedir. Devletin güç arzusunun bir sonucu olarak nüfuz ettiği alanların gün geçtikçe arttığı ve STK'ların hareket alanını kısıtladığı sonucuna ulaşılmıştır. Görüşülen STK'lar, devletin gücünü ellerinden geldiğince kısıtlamaya çalışmakta ve denge-denetleme mekanizmasını işler halde tutmaya çalışmaktadır. Ancak bunu çok da fazla gerçekleştirebildiklerini düşünmemektedirler. Etkinliklerinin kısıtlandığı sonucuna varılabilir.

Devlet gücünün bir uzantısı olarak kabul edilebilecek devlet denetimi ise STK'ların üzerindeki en önemli baskı unsuru olarak nitelendirilebilir. Bu STK'ların iç işleri ne direkt olarak karışmayan devlet, dolaylı yoldan Maliye ve İçişleri Bakanlığı müfettişleri yoluyla baskı kurma yoluna gitmektedir. Bu denetimlere ek olarak yapılan toplumsal çalışmalar hakkında bilgilendirme zorunluluğu kılınmakta ve çeşitli konularda izin alma zorunluluğu getirilmektedir.

Yapılan müdahaleler aynı zamanda baskı unsuru olarak da değerlendirilmektedir. Görüşülen kimi STK'lar baskı olmadığını belirtse

DİRLİK ve İLERİYE

de çoğunluk baskının varlığını kabul etmektedir. Dolaylı ve dolaysız baskı yöntemlerinden bahsedilmiş, bunların en etkili olanlarının mali baskılar olduğu belirtilmiştir. Yapılan görüşmelerde devletin doğrudan müdahale etmeyi tercih etmediği, daha çok hareket alanını kısıtlayarak STK'ların etkinliğini azaltma yöntemine başvurduğu görülmüştür. Buna örnek olarak etkinliklere izin vermemek, devlet binalarını kullanıma açmamak, duyuru yapılmasını engellemek, üniversitelerde kulüp kurulmasını engellemek ve kamu-STK iletişimini kesmek gibi eylemler gösterilebilir.

Devletin tüm bu gücüne karşı STK'ların gösterdiği direnç ise bu ilişkinin tek taraflı olmadığı göstermektedir. Görüşülen STK'lar en büyük direnç kuvvetlerinin arkalarında duran halk kitleleri olduğuna inanmaktadır. Destekçilerinin gösterdiği direnç ve verdiği destek sayesinde, devlet karşısında nispeten zayıf da olsa dengeleyici bir güç olarak var olabildikleri görülmüştür. STK'ların inandıkları doğrular, ideolojiler ve ilkelerin bu direnç kuvvetini oluşturan diğer etmenler olduğu sonucuna varılmıştır. İnanmış bir destekçi kitlesinin her şeyden önemli olduğu görüşmeciler tarafından vurgulanmıştır. STK'ların devlet karşısında zayıf bir konumda olmaları ise onları kendilerine benzer STK'lar ile dayanışma yapmaya, güç birliği yapmaya itmiştir. Ortak hareket etme eğilimleri gelişmiştir. Böylece seslerini daha gür bir biçimde duyurabilme imkânları doğmaktadır. Örneğin demokratik platformlar ve sivil inisiyatifler oluşturarak etki alanlarını artırma yoluna gidilmiştir. Zor durumda kalan STK'lar dost kurumların desteğini çoğu durumda görmektedir. Yine de görüşülen STK'ların bazı durumlarda yalnız kaldığı görülmüştür. Buradan hareketle aradaki dayanışmanın yeterince güçlü olmadığı sonucuna varılabilir. Ortak hareket etme eğilimleri zayıf kaldığı durumlarda yalnızlaşan kurumlar devlete karşı daha savunmasız hale gelmekte ve yeterince geniş tabanlı halk desteği bulunamamaktadır.

SYAD

2020/2

Sonuç

Bu araştırma, Eskişehir’de STK’ların çevreleri ve devlet-STK arasındaki güç dinamikleri ve bu dinamiklerin kaynak bağımlılığı ve özerklik yönünden ne anlama geldiği araştırılmıştır. Araştırmanın benzerleri farklı ülkelerde bulunmasına karşın Türkiye bağlamını inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır.

STK’lardan bu konuda derinlemesine bilgi edinmenin en makul yolunun mülakat ile veri toplamak olduğu görülmüştür. Eskişehir’deki STK’ların yöneticileri ile gerçekleştirilen mülakatlar temel olarak üç ana konuya odaklanmıştır. Bunlar sosyal bağlam, özerklik ve kaynak bağımlılığı ve güç ilişkileridir. Veri analizi ise Davis ve Cobb’un (2010) sunmuş olduğu kaynak bağımlılığı kuramının üç ana varsayımı üzerine kurgulanmıştır.

Veri analizi sonucunda sosyal bağlam ile ilgili bazı bilgilere ulaşılmıştır. Bunların en önemlisi STK’ların temsil ettiği kesim tarafından destek görme ihtiyacıdır. Destek görebilmek adına, görüşülen tüm STK’larda benzer meşruiyet kaygıları görülmüştür. Buna ek olarak görüşülen STK’ların tamamı kamu kurumlarıyla iletişim kurmakta güçlük çektiklerinden yakınmaktadır. STK’ların devlet tarafından görmezden gelinmesi, onların etkinliğini azaltmak için uygulanan bir strateji olarak görülebilir.

Özerklik konusunda ise beklenenin aksine muhalif yapıdaki STK’ların özerkliklerini yıpratacak, bozacak bir duruma rastlanmamıştır. Devletin bu STK’ların iç süreçlerine karışmadığı veya karışmayı tercih etmediği söylenebilir. Devletin bu konudaki nötr duruşu, fazla göze batmadan bu kurumları kontrol altına almayı amaçladığını göstermiştir. Devlet, yasal değişiklikler yaparak STK’ların etkinliğini azaltmayı, hareket alanlarını kısıtlamayı tercih etmektedir.

Beklendiği üzere; Türkiye bağlamında devlet-STK arasındaki güç ilişkisi tek taraflıya yakın bir görüntü sergilemektedir. Devletin elindeki erkler; gerektiğinde denetim için, baskı kurmak için ve bazen de direkt müdahale etmek için kullanılabilir. STK'ların bakış açısından devletin gücü her şeyin üstünde görülmektedir. Bu gücün sivil toplum üzerindeki etkisi de STK'ları kimi zaman etkisiz konuma getirmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi devlet çoğu zaman direkt müdahale yerine hareket alanını kısıtlamayı tercih etmektedir. Devletin tüm bu gücüne karşı STK'ların gösterdiği direnç ise destekçilerinin gösterdiği direnç, verdiği destek ile gerçekleşmektedir. STK'ların direnç gücünü arttıran bir diğer önemli unsur ise benzer STK'lar ile yapılan dayanışma ve güç birliğidir. Bu sayede daha geniş bir kitlenin desteğini alan platformlar oluşturularak etkin bir güç haline gelinebilmektedir.

Bu araştırmanın en büyük kısıtları yapılan görüşme sayısı ve görüşülen şube yöneticilerinin genel merkezdekiler kadar konuya hâkim olmamasıdır. Her STK'nın konu hakkında görüşmek istememesi ve sadece muhalif STK'lar ile görüşülmesi, araştırmanın doygunluğa ulaşmasını engellemiştir.

Bu çalışmayı takip edecek çalışmada daha fazla sayıda STK ile görüşme yapılması, mümkünse STK'ların genel merkezleri ile görüşmeler yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Ali, T. M., & Gull, S. (2016). Government Funding to the NGOs: A Blessing or a Curse?. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 5(6), 51.
- Arslan, O. (2001). Kuramsal ve tarihsel aşamalarıyla sivil toplum ve Türkiye gerçeği. Bayrak Yayınları.
- Avrupa Birliği, Devlet ve STK'lar (2001), Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu VII, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Batley, R. (2011). Structures and strategies in relationships between non-government service providers and governments. *Public Administration and Development*, 31(4), 306-319.
- Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 1-13.
- Çaha, Ö., & Özensel, E. (1996). Sivil kadın: Türkiye'de sivil toplum ve kadın. Vadi Yayınları.
- Davis, G. F., & Adam Cobb, J. (2010). Chapter 2 Resource dependence theory: Past and future. In *Stanford's organization theory renaissance, 1970–2000* (pp. 21-42). Emerald Group Publishing Limited.
- Durgun, Ş. (1997). Türkiye’de Sivil Toplum ve Devlet. *Yeni Türkiye Dergisi Sivil Toplum Özel Sayısı*, 18, 218-223.
- Emini, F. T. (2015). Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecindeki Rolü: Tüsiad Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36).
- Erdem, T., & Öztaş, N. (2015). İmge ve Gerçeklik Olarak Sivil Toplum ve Stk’lar. *Sosyoloji Konferansları*, (52).
- Froelich, K. A. (1999). Diversification of revenue strategies: Evolving resource dependence in nonprofit organizations. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 28(3), 246-268.
- Güneş, M., & Güneş, H. (2004). Türkiye'de eğitim politikaları ve sivil toplum. Anı Yayıncılık.
- Hasmath, R., & Hsu, J. Y. (2014). Isomorphic Pressures, Epistemic Communities and State-NGO Collaboration in China. *The China Quarterly*, 220, 936-954.
- Khieng, S., & Dahles, H. (2015). Resource dependence and effects of funding diversification strategies among NGOs in Cambodia. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 26(4), 1412-1437.
- Miller, V. (1994). NGOs and grassroots policy influence: What is success. *IDR Reports*, 11(5), 2-24.
- Mitchell, G. E. (2014). Strategic responses to resource dependence among transnational NGOs registered in the United States. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 25(1), 67-91.
- Oliver, C. (1991). Strategic responses to institutional processes. *Academy of management review*, 16(1), 145-179.
- Özen, S. (2011). Polity Bias in the New Institutional Theory: Some Lessons From a Statist Polity. In *27th EGOS Colloquium, Gothenburg, Sweden*, 7-9.
- Sarıbay, A. Y. (1995). Postmodernite, sivil toplum ve İslam (Vol. 50). İletişim Yayınları.
- Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29(29), 387-401.
- Yıldız, Ö. (2007). Sivil Toplum Örgütleri, ‘Özerklik’: Kavramsal Bir Açılım. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 53-58.

EK-1 GÖRÜŞMELERİN TEMATİK ÇERÇEVESİNİ BELİRTEN YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT FORMU

1. Bize kurumunuzdan biraz bahseder misiniz? Temel faaliyetleriniz nelerdir?

- Üye profilinden/yapısından bahsedebilir misiniz?
- Üyeler kurum ile ne kadar ilgili?
- Belirli bir grubun ağırlığı mevcut mu?
- Kararların nasıl alındığını açıklayabilir misiniz?
- Kurullar var mı? Varsa ne kadar işlevsel?

2. Sizi destekleyen kişi, kurum ve topluluklardan bahsedebilir misiniz?

- Hangi alanda nasıl destekliyorlar?
- Hangi sebeplerle destekliyorlar?
- Destekçilerinizin termik santral konusundaki düşünceleri, yaklaşımları nasıl?
- Verilen desteklerin kurum olarak özerkliğinize etkilerini açıklayabilir misiniz?

• Üye yapınızın özerkliğinize etkilerini açıklayabilir misiniz? Destekçileriniz sizi kendi istekleri doğrultusunda yönlendirebiliyor mu yoksa ilkelerinizden sapmadan ilerliyor musunuz?

3. Ekonomik sürdürülebilirlik konusu ne şekilde hallediliyor?

- Hangi kaynaklardan yararlanılıyor? (Birey, vakıf ve kurum bağışları, ödenekleri veya hibeleri; devlet finansmanı; ticari aktiviteler)
- Kaynakların dağılım yüzdesi nasıl?
- Kaynaklar ne şekilde elde ediliyor? (Çevrenin beklentilerine uyum, çevreden kaçınma ve kendi yolunda ilerleme, çevreyi şekillendirme)
- Ekonomik nedenlerden dolayı hedeflerinizde sapma yaşandı mı?
- Gelir dalgalanmaları faaliyetlerinizi ne şekilde etkiliyor? Baskı aracı olarak kullanılıyor mu?

4. Devlet (Kamu) ile aranızdaki ilişkinin yıllar içerisindeki değişimi anlatabilir misiniz? Yakınlaşmalar, uzaklaşmalar, değişim.

5. Devletin örgütsel hareket alanlarınız üzerindeki etkisi hakkında neler söylemek istersiniz?

- Devletin (merkezin) size baskı yaptığı alanlar oluyor mu?
- Hangi alanlarda bu baskıyı daha çok hissediyorsunuz?
- Devlet nasıl müdahale ediyor? Süreci anlatır mısınız?
- Müdahalelerden dolayı kurumsal yapınızı veya süreçlerinizi değiştirmek zorunda kaldınız mı?

6. Devletin müdahalelerine karşı nasıl ve ne kadar direnç gösterebiliyorsunuz?

- Müdahale durumlarında nasıl stratejiler izliyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?

• Bu durumlarda sizi devlete karşı destekleyen kişi, kurum veya kuruluşlar var mı? Kısaca bahsedebilir misiniz?

SYAD

2020/2

- Destekçi kuruluşlar devlet baskısıyla desteklerini geri çekiyorlar mı yoksa kararlılıklarını sürdürüyorlar mı? Sebepleri nelerdir?
- Toplumsal destek ne düzeyde? Nedenleri?
- Sizce direnç kuvvetinizin en güçlü kaynağı nedir? Sebepleri nelerdir?